

Fig. 1. Korets østmur fotograferet under nedrivningen af den tærskelade, som kirken var blevet sammenbygget med. Foto Carl Andreasen o. 1890. I Otterup Lokalhistoriske Arkiv. – *The east wall of the chancel photographed during the dismantling of the barn, which the church had been joined with.*

†TREFOLDIGHEDSKIRKEN VED KØRUP

KROGSBØLLE SOGN

Kørup er nævnt første gang 1482 («Kordopgordh»), hvilket imidlertid næppe henviser til landsbyen, men til den hovedgård, Podebuskslægten skrev sig til.¹ Denne gårds ældste historie er uklar, og den nuværende bygning blev først rejst i 1500-tallet, formentlig af Mourids Podebusk.² Landsbyen Kørup er nævnt 1504 («Kordrop»). Den udgjorde indtil 1555 et selvstændigt sogn med egen kirke (jf. ndf.), beliggende syd for

Krogsbølle Fjord. Sognet var allerede tidligt i 1500-tallet ganske affolket, formentlig ikke mindst som følge af Podebuskernes jordopkøb på egnen. Således er samtlige 11 personer, der er oplistet i skattemandtallene for 1502-11 under sognet, anført at være »vgedagsmendt« (dvs. hoveriydende fæstere) for Predbjørn Podebusk til Kørup.³ Da sognet ikke kunne oppebære sin præst, fik Mourids Podebusk 9. jan. 1555 kongebrev på, at

han måtte nedrive kirken.⁴ Herefter skulle bønderne i Roerslev søge Nørre Næraå, mens den østlige del med Kørup blev lagt til Agernæs Sogn umiddelbart nord for Kørup, men adskilt fra denne af Krogsbølle Fjord. Landsbyen skal være helt forsvundet i 1600-tallet.⁵

Opførelsen af Trefoldighedskirken blev sat i værk af Mourids Podebusk, der 1567 havde erhvervet patronatsretten til Agernæs Kirke (jf. s. 5273) og 1574 fik tilladelse til at lade en ny sognekirke opføre ved sin herregård; præstegården og kirkegården forblev i Agernæs.⁶ Ambitionen har utvivlsomt været både at lette adgangen til kirken og ikke mindst at skabe en egnet gravkirke for Podebuskslægten.⁷ Byggeriet må imidlertid være gået i stå, og i sine indledende noter om Skam Herred fra 1587/88 anførte biskop Jacob Madsen: »1 Kirke affbrot: Kørup. W. Mouritz Podbusk lader en anden i stedet statelig opbygge« (jf. ndf.).⁸ Denne formulering vidner om, at egnens komplicerede sogneforhold voldte Jacob Madsen besvær, men selvom han altså indledningsvis opfattede Trefoldighedskirken som en afløser for Kørups middelalderkirke, gik den rette sammenhæng hurtigt op for ham, og Trefoldighedskirken er behandlet som Agernæs' ny sognekirke under hans visitatser.

Kirken stod ufærdig ved Mourids Podebusks død 1593, og i stedet blev det sønnen, Claus Podebusk, der

afl sluttede byggeriet 1601 (jf. ndf.). Det år blev bønderne i Agernæs pålagt at søge deres 'rette sognekirke' ved herregården Kørup, selvom indretningen af den nye kirke stod på indtil sommeren 1602 (jf. altertavle ndf.), og først 13. søndag efter Trinitatis (29. aug.) 1602 blev kirken indviet.⁹ Ved biskop Jacob Madsens visitats 27. juni 1603 blev den navngivet Hellig Trefoldighedskirken.⁹

Flytningen af sognekirken til Kørup på den modsatte side af fjorden, ca. 2 km fra Agernæs, betød, at såvel sognepresten som bønderne i Agernæs 'tit og ofte' ikke kunne komme til kirke.¹⁰ Særligt om vinteren var kirkegangen en udfordring, da bønderne måtte gå den lange vej uden om fjorden, hvis ikke de skulle krydse den 'farlige' strand enten med båd eller over isen. For at løse dette problem anmodede Henrik Podebusk 1633 kongen om at forære ham både indtægten af annekskirken i Hundstrup (dvs. Krogsbølle Kirke, s. 5223), og selve bygningen, som Henrik Podebusk ønskede at nedrive og bruge til at reparere Agernæs Kirke (s. 5273).¹¹ Hans plan var at reetablere det gamle Agernæs Sogn nord for fjorden og lade Trefoldighedskirken betjene både området syd for fjorden og Hundstrup Sogn. Forslaget, der åbenlyst var lige så ufordelagtigt for Kronen, som det var profitabelt for Podebusk, blev ikke vedtaget. 1676 søgte kirkeejer Rudolph Abraham Podebusk forgæves om tilladelse til at nedrive Nørre Næraå Kirke og lægge sognet samt annekskirken i Nørre Højrup til Trefoldighedskirken.¹²

For at råde bod på de vanskelige forhold, Agernæs-bønderne måtte tåle, blev det 1761 besluttet, at gudstjenesten i vintermånederne skulle holdes i det 'bedehus', der var opført i Agernæs 1738 (s. 5274), og 1770 blev betjeningen helt og aldeles overflyttet dertil, da Trefoldighedskirken nu var i så dårlig stand, at det var farligt at opholde sig i den.¹³

Ved kongebrev 1781 fik den nye kirkeejer, Joachim Godske Moltke til Egebjerggård (Einsidelsborg) og Kørup, tilladelse til at nedrive 'den aldeles ubrugbare og for sognets beboere så ubejlejlige' Trefoldighedskirke, der på det tidspunkt henstod delvist nedfaldet både i det ydre, og hvad angik hvælvene, ligesom man allerede var begyndt at bortsælge inventar (jf. *klokken, s. 5260).¹⁴ I stedet skulle annekskirken i Krogsbølle udvides, eller også skulle der bygges en ny i Agernæs. Valget faldt på førstnævnte løsning, og følgelig blev Agernæs Sogn 1787 lagt under Krogsbølle.¹⁵

Trefoldighedskirken blev herefter næsten helt nedrevet (jf. ndf.) og materialerne genanvendt i det dæmningsprojekt, der dræned fjorden mellem Kørup og Agernæs.¹⁶

Kørup †Kirke. Den middelalderlige kirke i landsbyen Kørup er nævnt første gang i landehjælpen 1524-26, hvortil den bidrog med den lave ydelse på 10 mark.¹⁷ Dens nærmere udseende er ukendt.

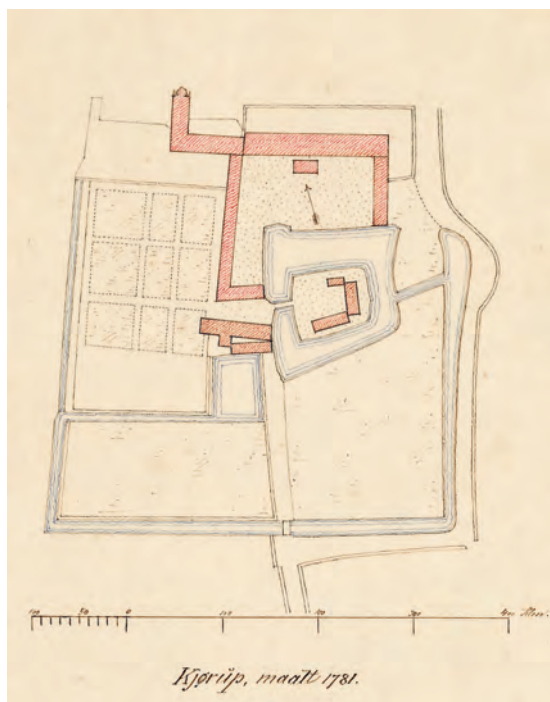

Fig. 2. Plan af herregården Kørup. 1:5000. Situationsplan til »Danske Herregaarde ved 1920« tegnet efter matrikelkort målt af J. J. Bærner 1781. I NM. – *Plan of the manor at Kørup.*

BYGNING

Den anselige kirke, et østvest-orienteret langhus, blev som nævnt påbegyndt 1574 på foranledning af Mourids Podebusk.¹⁸ Bygningen opførtes i munkesten lagt i krydsskifte over en sokkel af granitkvadre, hvilket ses på ældre fotografier af bygningen (fig. 1, 5). Kirken kunne først 1601 meldes fuldstændig afsluttet, og der må således have været tale om et længere byggestop, som muligvis begrænsede sig til afslutningen af tårnet, hvor kilderne beskriver, at de sidste arbejder blev bekostet af Claus Podebusk. Trods det lange byggestop må kirken dog tænkes som et samlet arbejde.¹⁹ Bygningen beskrives 1602 i biskop Jacob Madsens visitatsbog som »så lang som Sct. Knuds kirke, så nær som til alteret, men ikke så høj«. Kirken var da tilsyneladende også ganske lang, som det fremgår af en grundplan over Kørup Herregård udført 1781, hvor kirken er målt til 47 m i længden og 10 m i bredden, mens det lave indtryk givetvis skyldes renæssancens typiske, fladspændte hvælv.

I øst var det retkantede langhus afsluttet midt på gavlen af en mindre, i facaden kantet apsis, der i det indre stod som halvcirkel (fig. 5). Mod vest blev bygningen afsluttet af et tårn, hvorom ikke stort andet vides, end at tårnrummet må have fungeret som indgangsparti og våbenhus, der blev forbundet med kirkerummet gennem en åbning i muren, som skilte tårnrummet fra skibet. Denne løsning blev 1706-07 beskrevet med ordene »Tårnet er afdelet fra kirken med to piller«; hvordan dette præcis skal forstås, er uklart.²⁰ Endvidere var der tilsyneladende en indbygget vindeltrappe med underdør i tårnrummet, som førte op til de øvre stokværk. Øverst var tårnet, ifølge præsteindberetningen 1755,²¹ afsluttet med fire gavle, hvilket eksempelvis vækker mindelser om de omtrent samtidige byggearbejder på tårnet ved Nørre Lyndelse Kirke (jf. s. 3938). Gavlene har sandsynligvis været 'vælske', dvs. med svungne konturer (jf. fig. 4).

Murkronernes afslutning på langhuset kendes ikke, men 1745 blev der afsat sten til udførelse af gesimser, der skulle beskytte murene mod regnvand.²²

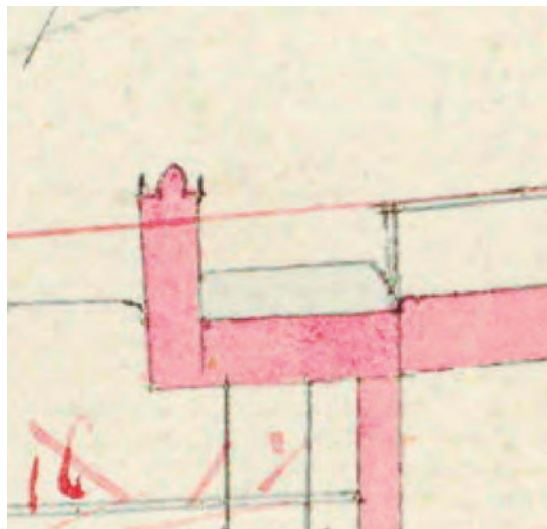
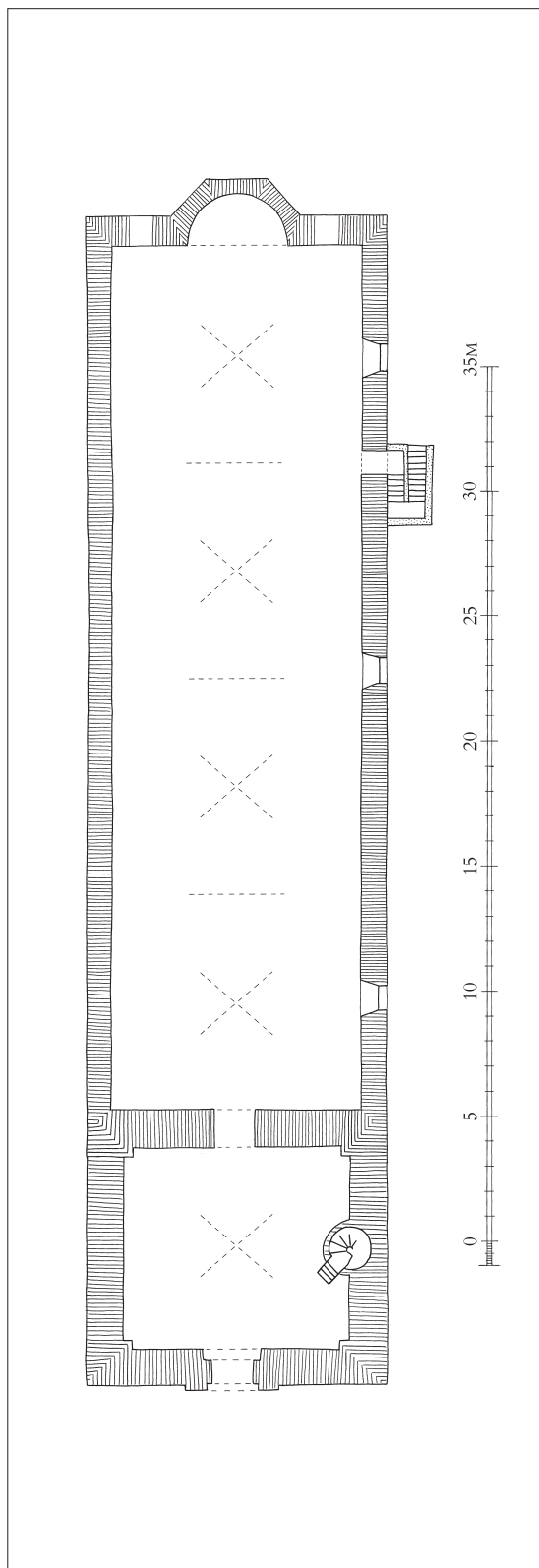

Fig. 3. Udsnit af matrikelkort, der i stedet for en plan viser en opstalt af kirkens sydfacade. Målt og tegnet af J. J. Bærner 1781. I Geodatastyrelsen. – *Excerpt of cadastral map showing, instead of a plan, an elevation of the church's south facade.*

Indvendig var langhuset og tårnrummet overhvælvet, hvilket formentlig var tilfældet fra opførelsestidspunktet. Ud fra en beskrivelse 1775 fremgår det, at langhuset i alt var opdelt i fire hvælv, som på dette tidspunkt var så forfaldne, at man enten ville lade mure nye hvælv eller erstatte de eksisterende med et fladt gipsloft.²³ Apsidens hvælv var et ribbehvælv med to meget brede ribber (jf. fig. 5) og tre kapper, der mod vest formentlig blev båret af forlæg i apsisbue. Denne må være fjernet senest samtidig med galvlens indre murskal. Tårnrummets hvælv lader til at have hvilet på vederlag i murene eller ganske smalle hjørnepiller.

Indgangen til kirken var en imponant vestportal i tårnet, der muligvis afløste en ældre portal samme sted, idet den øjensynlig først blev opført 1601 på bekostning af Claus Podebusk.²⁰ Portalen beskrives i præsteindberetningen 1706-07 som »en stor grå sten« over døråbningen, med en fragmentarisk og noget nedslidt indskrift: »Ao 1534 lod Erlig og Velbyrdig Mand Claus Pudebus Høfvitsmand på Trankier slot biuge etc.« samt årstallene »1534« og »1576«. Over tekstfeltet var der gengivet en mand fra brystet og op i relief, og under indskriften var tre vildmænd, »hver saa høy er

stor som en fuldkomen Mand«, der holdt Podedbusks og Ulfstands våbener. Beskrivelsen kan dog ikke være korrekt.²⁴ I en yngre kilde er den da også gengivet som: '1574 lod ærlig og velbyrdige mand Mourids Podedbusk til Kjørup, høvedsmand på Tranekær, med sin kære hustru fru Magdalene Sehested opbygge og begynde dette Hus ...'.²⁵ Den nedre, mest forvitrede del af indskriften har dog muligvis omtalt Claus Podedbusk og hans færdiggørelse af kirken, for Hans Gødesen identificerede de to våbener nederst på stenen som Podedbusks og Ulfstands, det vil sige for Claus Podedbusk og hustru Sophie Nielsdatter Ulfstand.²⁶

Ifølge Hans Gødesens beskrivelse var vildmænd, våbenskjolde og indskrift anbragt over døren, men angivelsen af vildmændenes størrelse har ingen paralleller i samtidens danske sandstensportaler; vildmændene ville mere oplagt skulle stå ved portalens vanger.²⁷

Antallet af vinduer i kirken er usikkert. På grundplanen fra 1781 er der anført tre vinduer mod syd; et, der har givet lys til koret, og to i skibet. I præsteindberetningen fra 1755 fremgår det imidlertid, at der var fire vinduer i kirken,²¹ mens der på de to ældre fotografier af kirken (fig. 1, 5) ses to blændede slanke, fladbuede åbninger, der flankerer apsiden. Det er tænkeligt, at disse vinduer først blev blændet, da kirken blev sammenbygget med laden (jf. s. 5263), men materialet tillader ikke videre spekulationer over åbningernes antal og kronologi.

Af bygningens beskrivelse 1775 fremgår det, at gulvet i langhuset har været belagt med en blanding af fliser og teglsten.²⁰

En muret, hvælvet krypt, hvis udseende ikke kendes, var opført under koret. Den sløjfedes først efter 1834 (jf. s. 5267).

Fig. 4. Rekonstrueret grundplan med antydning af fagdeling og overhvælvning (øst opad). 1:300. Baseret på gengivelse af kirken i en grundtegnning over herregården Kørup, udført af tømmermester Johan Adam Weinbrenner, Odense, 1781. Tegnet af Freerk Oldenburger 2019. Signaturforklaring s. 11. – *Reconstructed ground plan with a hint of bay division and vaulting (east upwards), based on the recording of the church on the plan of the manor house of Kørup, by master carpenter Johan Adam Weinbrenner, Odense, 1781. Key on p. 11.*

Fig. 5. Resterne af korets østvæg, sammenbygget med Kørups avlsbygninger. Foto H. Chr. Brøns 1889. I Odense Bys Museer. – *The remains of the east wall of the chancel, incorporated into one Kørup's farm buildings.*

Kirkens tårntag var ifølge en kilde 1601 tækket med bly hentet fra den delvist nedbrudte Ager-næs Kirke (jf. s. 5273).²⁰ Det samme var stadig tilfældet 1755, hvor det oplyses, at kun tårnet er belagt med bly, resten havde teglstenstag.¹⁹

Tilføjelser og ændringer. Den eneste større forandring, som det tilsyneladende er muligt at påvise ved bygningen, er tilføjelsen af en dør østligt på langhusets sydmur, formentlig på grænsen mellem kor og skib, hvortil der var adgang via en (tømret?) fritrappel (jf. fig. 4). Døren hørte efter al sandsynlighed sammen med et herskabspulpitur inde i kirken, der nok først kom til o. 1625 (jf. s. 5264).

1668 beskrives bygningen som »temmelig brøstfældig«, og det understreges, at der vil være brug for et større pengebeløb til kirkens istandsættelse.²⁰ I 1700 meldes kirken vel vedligeholdt.²² 1745 måtte bygningen undergå en større reno-

vering, hvor der indkøbtes tømmer til tagværket, der skal udskiftes helt, 5.000 Flensborgsten og 6.000 tagsten samt jern til murankre, der skulle sikre hvælvene.²⁰ 1770 og 1775 beskrives det imidlertid, hvordan kirken må holdes lukket i forbindelse med reparationer og byggearbejder på bygningen.²⁰ Hvorvidt disse byggearbejder blev udført er dog vanskeligt at besvare, idet bygningen allerede 1781 igen beskrives som stærkt forfalden.²⁰

Den seneste større forandring af kirken, før den blev nedbrudt, var utvivlsomt, at østgavlen blev inkorporeret i en ny kostald og lade. Derved kom kirken til at udgøre en del af den nordre side af herregårdens firfløjede anlæg omkring hovedhuset. Hvornår økonomibygningerne og kirken blev sammenbygget er uklart, men det skete før 1781, hvor situationen er dokumenteret på grundplanen over herregården (jf. fig. 2).